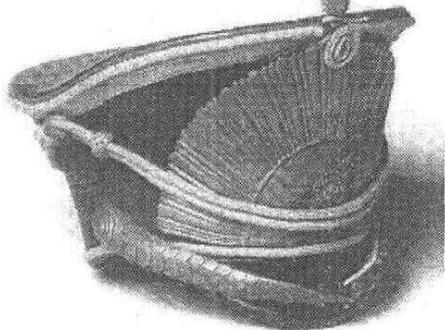

1894-1914

Форма юнкерів

МИКОЛАЇВСЬКОГО КАВАЛЕРІЙСЬКОГО УЧИЛИЩА.

Миколаївське кавалерійське училище було організоване у 1865 р. на базі Миколаївського училища гвардійських юнкерів для підготовки офіцерів кавалерії. Багато хто з вихованців уславили ім'я цього навчального закладу, серед них - Великий Князь Борис Володимирович, генерал від кавалерії Ерделі, генерал від кавалерії Самсонов, генерал - лейтенанти Богаєвський, Дутов, Мамонтов, Улагай, Шкуро та багато інших.

Олександр Пересацько (Київ).

До складу училища входили козацька сотня та кавалерійський ескадрон. У цій статті ми розглянемо парадний та звичайний (повсякденний) однострій юнкерів кавалерійського ескадрону під час царювання імператора Миколи II.

Період з 1894 по 1914 рр. цікавий тим, що юнкери до 1897 р. носили однострій, встановлений імператором Олександром III у 1882 р., а у 1897 р. отримали новий, який, в свою чергу, замінили у 1907 р. Підкреслимо, що однострій Миколаївського училища відрізнявся від одностроїв юнкерів інших кавалерійських училищ. Це пояснюється тим, що заклад знаходився у Петербурзі й лише його випускники мали право призначатись у Гвардію. Ті, хто закінчував решта училищ, могли лише прикомандировуватись до гвардійського полку (з річним стажем та наступним переведом до полку).

1894 - 1897

У перші роки царювання Миколи II реформування одностроїв не відбувалось. До 1897 р. юнкери училища носили однострій, встановлені у 1882 р. наказом по Військовому Відомству (надалі НВВ) від 31 березня 1882 р.² №91. Цей документ регламентував форму обмундирування для всіх чинів військово - навчальних закладів та, зокрема, для Миколаївського кавалерійського училища. Розглянемо основні елементи однострою.

Мундир (світлина 1) двобортний, покрою, встановленого для гвардійських драгунських полків (НВВ 1882 р. №86), з темно - зеленого³ неворсованого сукна, з застіркою на п'ять

гачків. **Спідниця** мундиру (довжиною 6 верхків⁴ від талії) мала три складки ззаду та дві вертикальні кишені з боків. Борти йшли дещо наскіс від плечей до стегон, до тогож, край лівого борту знизу повинен був доходити до лямівки шароварів, лівий борт від коміра до низу мав по краю лямівку. **Комір**, скошений під кутом 45 градусів, висотою 1-1¹/₄ верхки, з унтер - офіцерським галуном (по верхньому краю, ширина 5¹/₈ верхки), однією басонною петлицею та темно - зеленою лямівкою, застібався на залізну дротяну петлю з таким самим гачком. **Погоні** яскраво - червоного кольору без лямівки, підбиті мундирним сукном, довжиною у розмір плеча, завширшки 1¹/₂ верхки, обшивались золотим юнкерським галуном та кріпились до мундиру гудзиком. **Обшлага** на рукавах - яскраво - червоного сукна, з виступаючими до швів рукава мисками з однією басонною петлицею, на петлицях - по одному та на розрізі обшлага - по два мундирні гудзики, по верху обшлага - золотий унтер - офіцерський галун.

Кушак суконний, з трьома смугами: в середині - з чоного сукна, а по краях - з ясно - червоного з чорною лямівкою. Складався з поясу завширшки 1¹/₄ верхки, банта та залізного луженого пражкового гачка з аналогічною застіркою, бант розміром 3¹/₄ X 1¹/₄ верхки того самого кольору, що і пояс.

Шаровари - вкорочені для носіння в чоботи, виготовлялись з неворсованого сіро - синього сукна, з

лямівкою по зовнішнім боковим швам.

Чоботи - високі з шпорами.

Віц - мундир - такогж покрою, як і мундир, але без галуна та петлиць на комірі; обшлага з мисками темно - зелені, з яскраво - червоною лямівкою, без петлиць та гудзиків.

Шаровари домашні - сіро - синьоваті з яскраво - червоною лямівкою, довгі, носились поверх чобіт в училищі разом з віц - мундиром.

Шинель шилась з сірого армійського шинельного сукна (введена НВВ №313 1881 р.) Поли шинелі закінчувались на відстані 6 верхків від землі. Борти (правий та лівий) - прямі: а) на правому по відвісу від середини грудей нашивались в один ряд 6 мідних гудзиків так, щоб нижній приходився на середину живота; б) на лівому (у місцях, відповідних означеним гудзиком) прорізалась 6 обметаних петель; край лівого борту пристібався до правого за допомогою 2-х металевих гачків та петель, пришитих у верхньому куті та навпроти талії. Ззаду шинелі, по середині, робився розріз, що тягнувся від низу на 1 вершок вище кроку та застібався на 4 металеві гудзики.

Обшлага рукавів вирізалась спереду кутом довжиною 6 верхків у передній частині від кута до нижнього краю. У полях шинелі робились кишені. **Комір**

Світлина: ківер юнкера

Миколаївського кавалерійського училища, 1907 - 1914 рр.

відкладний, з яскраво - червоними з чорною лямівкою клапанамі й гудзиками на них. Погони - як на мундирі.

Шапка (світлина 1) складалась з ковпака (форми усіченого конусу) яскраво - червоного сукна та відкладних клапанів (у вигляді трапецієподібних відрізків) з чорного овечого хутра; зпереду шапки, по середині прогалини, яка утворювалась з клапанів, кріпились унтер-офіцерська кокарда та Андріївська зірка малого розміру (діаметр по великим проемам $1\frac{3}{16}$ - $1\frac{1}{4}$ вершка) з мельхіору.

Кашкет - без дашка, суконний, з верхом яскраво - червоного кольору з ідентичного кольору лямівкою, та окомом яскраво - червоного кольору з двома лямівками кольору мундиру; на переді околу кріпилась унтер-офіцерська кокарда (у юнкерів вона відрізнялась якістю та окремими елементами); у старшого вахмістра кашкет передбачався з дашком.

Краватка виготовлялась з чорного гвардійського сукна та складалась з шийного шарфа та манішки. Шарф підбивався полотном по всій довжині; на одному кінці його назовні пришивалась залізна дротяна лакована петля, на іншому - гачок. До нижнього краю шарфу, по середині, підшивалась манішка у вигляді язика.

1897 - 1907

Реформа військового обмундирування, здійснена Миколою II, була спрямована на підвищення престижу російської армії. Вона почалась зі зміни одностроїв кавалерії, введеною найвищим повелінням від 24 січня 1897р. Наведемо витяг з узаконення, який стосувався училища: "У Миколаївському кавалерійському училищі стрійовим: генералу, штаб- та обер-офіцерам, а також юнкерам ескадрону мати:

а) двобортний мундир згідно доданого опису та

б) кушак існуючого зразку, залишаючи без змін решту предметів обмундирування, в тому числі й віц-мундир у юнкерів, згідно з наказом по військовому відомству 1882 р. №91 та 1883 р. №172. Таким чином, зміни піддавався лише один мундир юнкерів.

Мундир (згідно опису, світлини №2,3) - двобортний, з темно - зеленого неворсованого сукна, шився з просіченими та обметанами петлями та з 6 мундирними гудзиками на кожному з бортів. Мундир складався з ліфу, спідниці, двох рукавів та коміра. Ліф мундиру становили: спинка, два бочки та два борти. Спідниця довжиною 5 вершків мала ззаду розріз (див. мал.) та клапани кишень, вирізані по дузі у три миска та з 3 мундирними гудзиками на них. Клапани кишень (довжиною 4 вершки) мали лямівки.

Борти відступали від коміра на $2\frac{1}{2}$ вершки, їх верхні краї робились дещо вирізаними гострим кутом до вершу. Край лівого борту мав яскраво - червону лямівку. Комір стоячий, з яскраво - червоного сукна зі скошеними кінцями, висотою в 1 вершок, застібався на 1 дротяну петлю з гачком. По верхньому краю коміра нашивались золотий унтер-офіцерський галун та лямівка темно-зеленого кольору. З кожного б'юку нашивалось по одній петлиці з жовтого гвардійського басону з яскраво - червоним просвітом по середині. Обшлага яскраво - червоного кольору з унтер-офіцерським галуном робилась миском, на них нашивались басонні петлиці (по одній на кожному) з мундирним гудзиком; по 2 гудзики нашивались також на розрізі обшлага. Тільки в юнкерів Миколаївського кавалерійського училища весь мундир (крім спідниці) підбивався полотном особливо встановленого зразку. Погони залишались попереднього зразку, без змін.

Кушак носився тільки при парадному однострої, при звичайному його носіння скасовувалось.

У 1904р. юнкерам запровадили для носіння білу лосину амуніцію, яка раніше була встановлена (НВВ №234 1902р.) для гвардійської кавалерії.

1907 - 1914

У 1907р. почалась реформа обмундирування всієї армії. Суттєво вона стосувалась і Миколаївського кавалерійського училища. Парадний однострій став зовні більш привабливим, яскравим, та повертався до зразків, які існували у 70-х роках XIX ст. У якості парадного головного убору вводився ківер, змінився крій мундиру, з'явився пристібний до нього лацкан. Парадному мундиру юнкерів також були присвоєні еполети.

Ківер (світлина на ст.2) з ковпаком,

виготовленим з чорної фетру, та верхньою частиною з чорної лакованої клейонки, мав вздовж верхнього краю лямівку завширшки $\frac{1}{16}$ вершка, а нижче неї - сферичний оранжевий шнур діаметром $\frac{1}{8}$ вершка, створюючий позаду ківера петлю для костилька етишкетної шнурівки; ще нижче нашивалась оранжева басонна унтер-офіцерська стрічка завширшки $\frac{12}{32}$ вершка; по нижньому краю ківера кріпився сферичний оранжевий шнур (як і по верху, але без петлі); з такого ж подвійного шнура робились і підвіси, прикріплені гудзиками та вільно спущені спереду та ззаду ківера; дашок виготовлявся з чорної лакованої шкіри, по краю якого кріпився золотий металевий обідок; з боків ківера знизу кріпилась золота трьохфестончата "луска"; при парадному однострої носився білий султан, а при звичайному - помпон піхотного зразку; спереду ківера використовувалась арматура у вигляді золотого сайва зі срібною Андріївською зіркою у середині, над арматурою кріпилась унтер-офіцерська кокарда.

Мундир - чорний двобортний, лацканного покрою, з вкороченим низом, пристібним яскраво - червоним лацканом (при парадному однострої), та яскраво - червоною лямівкою по зовнішньому краю борта; на обох бортах нашивалось по 7 золотих гудзиків. Комір, обшлага та задні клапани кишень залишались, як на мундирі зразка 1897 р. Були також контр - пагончики яскраво - червоні з чорними лямівками (див. іл. на 2 стор. обкладинки).

При парадному однострої носились еполети золотого кольору на яскраво - червоній основі, які відрізнялись від офіцерських (кавалерійського зразку) меншими розмірами та відсутністю на боках мішури. При звичайному однострої носились яскраво - червоні погони з лямівкою мундирного сукна з золотим юнкерським галуном по вільних краях. Етишкетний шнур подвійний,

Мундир юнкерів зразка 1907 р.

сферичний, з оранжевої нитки без китиць; при парадному та звичайному однострої у строю - до ківера (за петлю ззаду) пристібався, звисаючи за спиною до низу лопатки, а поза строєм та в пішому строю - до $\frac{1}{3}$ спини, проходячи між контр - погончиками та швом рукава, падаючи між рукавом та бортом. Він продівався під лацканом у петлю другого зверху гудзика мундиру, пропускаючи костильок назовні. Костильок шнура та варварка - з георгієвською ниткою.

Шаровари - вкорочені, синього кольору з кантом.

При парадній формі в пішому строю та поза строєм юнкери носили чакіри чорного кольору з дворянними лампасами.

Було відмінено носіння віц - мундиру та шапки, а з 1912р. кашкет почали носити з дашком

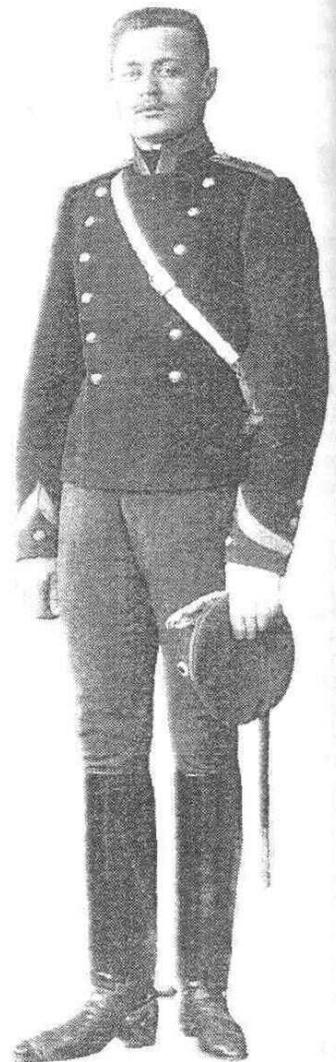

↪ **Світлина 1.**
Юнкер
в парадному
однострої зразка
1882 р.

↪ **Світлина 2.** Юнкер
в повсякденному
однострої зразка 1897
р. На кашкеті білі
чохла. (з колекції
В.Івко, м.Київ)

↪ **Світлина 3.**
Юнкер в
повсякденному
однострої зразка
1897 р. Добре видно
обилля
кавалерійського
типу. Одягнена
лосина португя
для гвардійської
кавалерії зразка
1902 р. По
закінченню
училища юнкер був
направлений в 11
уланський
Чугуєвський
Імператриці Марії
Федорівни полк.

Примітки:

- ¹ Право призначення в Гвардію мали також випускники Пажеського корпусу.
- ² Дати подані по старому стилю.
- ³ Характерним було наближення темно - зеленого кольору російських мундирів до чорного.
- ⁴ Вершок - російська міра довжини. 1 вершок = 44.45 мм.

Використана література:

1. Собрание Узаконенний и распоряжений правительства, издаваемое при Правительствующем Сенате. 1885: ст. 237, ст. 238; 1886: ст. 250; 1897: ст. 697.
2. *В. В. Звездинцев* Формы русской армии. Париж, 1959г.
3. *С. В. Волков*. Русский офицерский корпус. Москва, 1993г.
4. Белая Россия. Нью-Йорк, 1937г.
5. Военная одежда русской армии. Москва, 1994г.
6. *В. К. Шенк* Таблицы форм обмундирования русской армии. С Петербург. 1911г.